

60 ГОДИНА УЈЕДИЊЕНИХ
НАЦИЈА

ОГЛЕДАЛО НЕСАВРШЕНОГ СВЕТА

Уједињене нације
немају времена за
празничне песме
поводом
шездесетогодишњице
свог постојања, јер
проблеми човечанства
и убрзани точак
глобализације захтевају
од светске организације
одлучне акције

овеља Уједињених нација, којом је створена Организација, потписана је у Сан Франциску (САД) 26. јуна 1945. године, а ступила је на снагу 24. октобра исте године, па се тај дан прославља као празник УН. Прославе су догађаји који се препознају по вредним одлукама и мудрим пропитивањима основа неке друштвене институције, и то је добра прилика да се неке идеје и принципи, уколико нису издржали пробу времена, дограде, напусте или потпуно замене. Институције, организације и сложени друштвени феномени не трпе радикалне резове, јер је то увек први корак ка уништавању или паралисању њиховог рода, али не мењати ништа у раду старих здања значи препустити зубу времену да буде судија сигурног и лаганог умирања у погубном кашњењу за изазовима времена.

■ НА НОЈЕВОЈ БАРЦИ

Изнаћи праву меру између традиције и стваралачке адаптације подразумева синтезу: старачке мудрости, визије филозофа, вештине дипломата, моћи победника и гандијевске стрпљивости. Уједињене нације немају времена за празничне песме и почасну

паљбу, јер проблеми нашег света и убрзани точкови глобализације захтевају од светске организације одлучне акције. Савремени свет је са сваким новим јутром све ближи опасној прекретници, где се укрштају многоврсни ризици, претње и губици, али и нови изазови, велике, пробужене наде људског рода. Организација Уједињених нација као ретко која творевина људи непосредно дели судбину немирног, неизвесног, колоритног и динамичног света, и она се налази на главним вододелницама страха и наде, разапета између дрхтаја опстанка и космичког лета, нуклеарне катаклизме и чуда науке, онтолошке стрепње и правде за све људе, света хармоније или пустоши.

На годишњицу УН свету прете нарастајуће планетарне појаве: ратови и глад, оружја за масовно уништавање, тероризам свих боја, еколошка ерозија природе, организовани криминал, неконтролисана миграцију, демографска експлозија, морално посрнуће и епидемијске болести, угроженост права детета и милиони избеглица. Човек се пита шта је од наведеног опасније по људски род, као да је из Пандорине кутија одједном потекла лавина свих зала космоса. Комплексни, тешко или готово нерешиви проблеми света

и ужасни изазови данашњице могу се савладати само сложном акцијом нација, сарадњом изван државних граница и вековима утврђених међа, јер се човечанство сада засигурно налази на новој Нојевој барци. Нажалост, Уједињене нације све мање кормиларе тим библијским пловилом спаса. Савремени свет нема много избора пред налетом ужасних глобалних брига, и надамо се да је човечанство, поучено ценом сопствених скупих грешака, разарања и зла, ратова, претњом нуклеарне катаклизме и снагом глобализације, почело да схвата да је један брод у океану постојања, једна судбина и једна нада. Двадесети век је забележен као столеће најмасовнијег, насилног страдања људи у историји човечанства. Зато су речи ефешког филозофа Хераклита "мрачног" да је "рат (polemos) отац свему и краљ свему" биле до данас у темељу једне антропологије о људској агресивности и борби као природном животном принципу. Нема трајне среће за богате појединце и моћне народе ако сви остали народи страдају и пати свет сиромашних. Сабраним снагама држава и народа у моћном деловању Уједињених нација могу људи да граде заједничку, извеснију и мање суморну будућност. У супротном, свет ће бити полигон сукоба народа, држава, религија и цивилизација, место нуклеарне катаклизме и еколошке катастрофе. Изазови времена захтевају одлучну, праведну и ефикасну светску организацију, мудрост лидера света, добру вољу моћника и преговарачки дар нуклеарних господара, спровођење плодних решења под сводовима светске куће мира и наду за све народе света. Земља је сувише драгоцено место живота за све становнике да би се појединац, моћна елита или велике силе поигравали са опстанком за нас јединог света. Људи на земљи немају другу Планету где би се одморили од брига света, а ни организацију која би успешно заменила УН, уз све њене немоћи, недоречености, слабости и исте кораке.

■ УСПОНИ И ПАДОВИ

Несумњиво да је један од значајних резултата Другог светског рата стварање Организације уједињених народа. После планетарних ратова, где оружје није решило питање света, међународне организације постоје један од главних стецишта, трибина и место за разматрање проблема од заједничког интереса, добијају посредничку улогу у решавању спорова између држава чланица. Нигде се не уочава на јасан и очигледан начин вредност мира као у току ратних страдања и оружаних катаклизми, јер мир са свим ужасима рата добија на својој привлачности, вредности и лепоти. Атлантска по-

веља, коју су потписали 1941. године председник САД Рузвелт и премијер Велике Британије Черчил, постала је основ за стварање Повеље ОУН. У Атлантској повељи пише: "...они се надају да ће се... успоставити мир који ће омогућити свим народима да живе у безбедности у својим границама и осигурати свим људима у свим земљама да могу живети слободно од страха и беде..."

Нови корак ка стварању ОУН била је Вашингтонска Декларација (1942), а на Московској конференцији (1943) министри спољних послова Британије, СССР-а и САД први пут су разматрали и питање стварања ОУН.

Повеља УН је настала на завршетку Другог светског рата, и несумњиво да су највећу улогу у њеној изради имале велике силе. Међутим, Повеља ОУН изражава заједничке идеале свих слободољубивих народа света: "Ми, народи Уједињених народа, решени да спасемо будућа поколења немани рата... потврдимо веру у основна права човека... у равноправност људи и жена и великих и малих... да удружимо своју снагу ради очувања међусобног мира...". Повељу ОУН формулисали су представници педесет земља (укључујући и Југославију), а основни циљеви ОУН су: да сачувају мир и безбедност, да развијају међународно пријатељство и сарадњу ради решавања свих међународних друштвено-политичких, економских, културно-научних проблема и проблема у области права и слобода човека. Повеља УН утврђује не само забрану рата већ и забрану претње силом или употребе силе, без икаквих изузетака, осим ако је реч о самоодбрани у случају започетог напада или примени колективних мера под окриљем светске организације. У глави 7. Повеље утврђени су систем и поступак предузимања принудних мера – санкција невојног и војног карактера против евентуалних прекршиоца, и зато су чланице УН пренеле одговорност за предузимање поменутих мера на Савет безбедности.

Међутим, као што је рекао бивши генерални секретар УН Тригве Ли: "Уједињене нације су управо онакве какве земље чланице желе да оне буду, ни боље ни горе". Понекад се каже да су политички органи Уједињених нација једноставно одраз света, верна слика, можда чак и увећана, његових ривалстава, идеолошких разлика и самих интересних коалиција. Мада је то неизбежно, не треба губити из вида виши интерес, а то је обезбеђивање светског мира. Намера је била да Уједињене нације буду, а то оне извесно и јесу, више од огледала несавршености света. Две ствари су потпуно јасне: потреба за ефикасним Уједињеним нацијама остаће велика или ће постати још већа у предстојећим годинама него што је била у време оснивања и спречавање рата мора остати главна сврха УН, јер мир ће и даље бити најосновнија потребна садашњих и будућих генерација. ■

Илија КАЈТЕЗ

УНАПРЕЂЕЊЕ МИРА

Систем колективне безбедности дао је, у целини гледано, позитивне резултате и као правна и политичка установа представља базу даљег развоја светске заједнице у правцу јачања међународног мира. Може се рећи да су Уједињене нације од свога оснивања до распада СССР-а (1991) имале веома значајну и конструктивну улогу у процесу смиривања међународне затегнутости и "хладног" рата, гашење ратних жаришта и дале велики допринос очувању мира и безбедности у послератном свету.

После распада СССР-а 1991. године и ишчезавања биполарности у односима између САД и СССР, ОУН често губе некадашњу улогу, због сталног настојања САД да у њој спроведе своју политику, тако да повремено то јасно долази до изражаја. Током свих година свога постојања УН су радиле на питању унапређења светског мира, и биле укључене у решавање свих ратних сукоба, понекад и са својим мировним снагама.